

Tardor - Ali Smith

Nascuda a Inverness (Escòcia) el 1962, Ali Smith és una de les apostes continuades de l'editorial Raig Verd, que li ha publicat *Com ser-ho alhora* i *L'accidental*, i té previst culminar en els anys següents la tetralogia que s'inicia amb *Tardor*, a la qual seguiran, en aquest ordre, *Hivern* i *Primavera* (que ja han aparegut en anglès) i, finalment, *Estiu*.

Tardor narra la relació que té Elisabeth Demand amb la seva mare i amb Daniel Glück, un veí que la sobrepassa en gairebé setanta anys i que acaba suplint el pare absent, només que d'una manera més oberta i creativa. Quan Elisabeth és petita, entre els anys vuitanta i noranta del segle passat, la mare fa servir Daniel com a cangur gratuït, i la nena acaba agafant-li afecte. Les seves converses, de temàtica il·limitada i tarannà ludicofilosòfic, són el millor del llibre, especialment la primera, que se centra en el nom de la nena, el qual Daniel considera que la predisposa a regnar. “M’agradaria molt ser reina”, respon ella: “Així també estaria sempre envoltada d’art pretensions”. En les seves converses també parlen de Keats, i ell li explica històries com la de l’home amb fusell que es va enfrontar a l’home disfressat d’arbre. Després d’una llarga separació, el 2017, quan Daniel agonitza després de superar la frontera dels cent anys d’edat, aquella nena adorable i precoç s’ha convertit en una professora precària que el vetlla i li llegeix llibres en veu alta –malgrat que no estigui segura que ell la senti.

Daniel és un jueu a qui el cognom alemany va ocasionar problemes durant la guerra, mentre que Elisabeth no rep tot l’afecte que necessita. Tots dos se situen al marge, amb dignitat però també amb dificultats. Elisabeth ve a ser un pont, fràgil i enlluernador, que posa en contacte Daniel no només amb el món infantil sinó també amb la tradició literària –el llibre comença com un homenatge al primer paràgraf d’*Història de dues ciutats*, de Charles Dickens-, ja que a la residència ella li llegeix *Un món feliç*, d’Aldous Huxley.

Una part rellevant de la novel·la són els records d’aquest vincle que atresora Elisabeth, uns records que contrasten amb els que té de la mare, menys comprensiva (també per raons d’intendència) i que desconfia de Daniel (quan assegura que és gai, la filla la corregeix: “En Daniel no és gai. És europeu”). Una altra part són els records, més esfilagarsats, que ha conservat Daniel, també de quan encara no coneixia Elisabeth: uns fragments de memòria que només ell podria reconstruir plenament. La novel·la es completa amb subtrames com la votació del Brexit, amb la construcció –a tocar del poble- d’una tanca de tres metres dotada de càmeres de seguretat i coronada

amb un rotlle de concertina, i també amb les vicissituds d'Elisabeth quan ha de renovar el passaport, tres mesures que –potser perquè en una novel·la busquem un tema que enllaci tots els episodis- podrien ser manifestacions d'una mateixa tendència si fa no fa històrica. A mesura que el llibre avança, millora la relació entre les dues dones, sobretot a partir de la coneixença que fa la mare d'una antiga nena prodigi de la televisió (el seu electrodomèstic preferit), que ara protagonitza un reality show centrat en les botigues d'antiguitats.

Una de les peculiaritats de les converses que mantenia la petita Elisabeth amb el vell Daniel eren els estranys quadres i collages que ell li descrivia amb tot detall, com si els estigués veient. Quan la nena creix i estudia Història de l'Art descobreix que aquells collages no eren pas un invent, sinó la descripció exacta de l'obra de Pauline Boty, l'únic membre femení del Pop Art britànic, amb qui Daniel sens dubte tenia una vinculació personal, i a la qual Elisabeth dedica la tesi. Aquesta subtrama té un efecte documental, ja que el lector s'assabenta de la vida i obra d'aquesta artista, que va morir jove i sense gaire reconeixement. Com que una de les seves obres està dedicada a Christine Keeler –la desencadenant de l'escàndol Profumo, que el 1963 va causar la dimissió del ministre de la Guerra-, els lectors també accedim a aquesta part de la història anglesa.

Llegint el començament de *Tardor*, no hem pogut evitar recordar les primeres pàgines de *L'accidental*, també d'Ali Smith, quan la narradora explica, amb una encantadora barreja de *telling* i *understatement*, com va ser concebuda sobre la taula d'un bar annex al cinema, no sense la col·laboració involuntària de Terence Stamp. *Tardor*, en canvi, no segueix l'ordre cronològic. El primer capítol, que recull d'una manera entretallada –pròxima al corrent de consciència- l'entreson d'un moribund, enllaça els dos Ulisses més coneguts de la literatura, el d'Homer i el de Joyce, ja que hi apareix un home que arriba nu en una platja, i s'adona que el seu físic ha millorat, mentre una noia i unes amigues juguen a prop; com és natural, de seguida pensem en Nausica. Més enllà, arriben cadàvers a la platja, com si acabés de naufragar una pastera. L'ordre sinuós i la barreja de plans fan pensar també en la narrativa de Virginia Woolf, aquella manera d'enllaçar les temàtiques més a partir de la memòria i els sentits (sobretot el gust i l'olfacte) que no pas amb l'ordre i el sentit. Quan Elisabeth topa amb una burocràcia que no se sap si és cínica o irònica, o quan Daniel rememora un episodi de la invasió nazi, com a lectors no acabem de veure que tots aquests episodis conflueixin en el mateix text, i ignorem si les següents entregues ens trauran de dubtes.

La barreja de somnis i deliris amb moments quotidians o el lirisme sobtat (per exemple, la caiguda autumnal de les fulles) fan pensar en l'obra d'autores com Lydia Davis o Liudmila Petruixévskaja, que tal vegada exploren una nova versemblança, també deutora del corrent de consciència assajat per Virginia Woolf. Mentre llegia *Tardor* he recordat un article on Margaret Atwood rememora les seves dues lectures d'*Al far*, la primera als dinou anys i la segona al cap de quatre dècades, quan finalment va entendre la novel·la.

L'edició de Raig Verd incorpora un pròleg de Víctor Garcia Tur que compara Ali Smith amb Jonathan Franzen i Marta Rojals en la mesura que la seva obra capta –i reproduceix– el *current mood* de l'ara i aquí. Encara que la publicitat de l'editorial anglesa hagi insistit que *Tardor* és “la primera novel·la sobre el Brexit”, la podem llegir també com un retrat d'un actualitat potser no gaire diferent de la que es produeix a la cantonada del nostre carrer, com ara els episodis de racisme públic. A ningú li estranyarà que hi aparegui, per exemple, “una botiga que solia ser una lampisteria on venien aparells elèctrics i ara és un lloc on venen estrelles de mar de plàstic, coses amb aspecte de ceràmica, eines artesanes de jardineria i guants de lona, que sembla que s'hagin inspirat en una utopia utilitària dels anys cinquanta.”

Autora de novel·les, contes i obres de teatre, Ali Smith -quatre vegades finalista del premi Booker- és una escriptora consolidada i alhora prometedora. *Tardor* ha suscitat lectures diverses. Sigui com sigui, tant la seva prosa (que ens arriba en la versió solvent de Dolors Udina) com el curs de la novel·la són imprevisibles i ambiciosos, en ocasions brillants, si bé no sempre estem segurs de copsar-ne les interrelacions. Tenim dret a pensar que les pròximes estacions (en anglès *seasons*, el mateix nom que reben les temporades d'una sèrie) ompliran les absències i les preguntes d'aquesta *Tardor* enigmàtica.